

B2B31ZEO - Základy elektrických obvodů

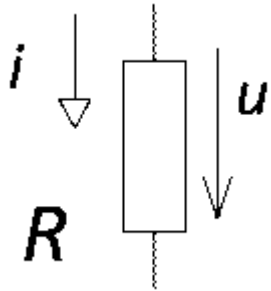
2. přednáška, 28. února 2024

Základní zákony a teoremy

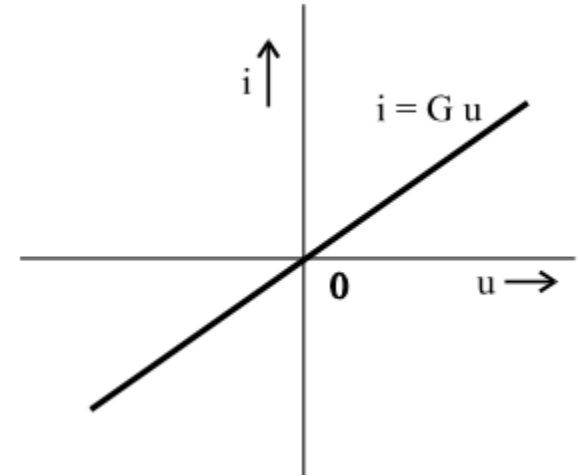
- Vztahy mezi $u(t)$ a $i(t)$ na obvodových prvcích
- Základní principy a teoremy v el. obvodech
  - ekvivalence obvodových prvků, děliče u a I , princip superpozice, Theveninův a Nortonův teorém
- Metody analýzy obvodů
- Stacionární ustálený stav
  - elementární metody v SUS

Základní ideální obvodové prvky

- Rezistor** – vyjadřuje nevratné přeměny el. energie v obvodech

Ohmův zákon

- vztah mezi $u(t)$ a $i(t)$ na rezistoru R*

$$u = R \cdot i$$

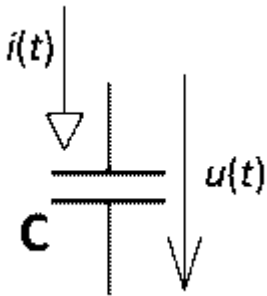
$$i = \frac{u}{R}$$

Okamžitý výkon

$$p(t) = u(t) \cdot i(t) \quad p(t) = R \cdot i^2(t) = G \cdot u^2(t) = \frac{u^2(t)}{R}$$

Základní ideální obvodové prvky

- Kapacitor** – vyjadřuje energii el. pole akumulovanou v obvodech

$$q = C \cdot u$$

$$\frac{dq}{dt} = i$$

- vztah mezi $u(t)$ a $i(t)$ na kapacitoru C*

$$i = C \frac{du}{dt}$$

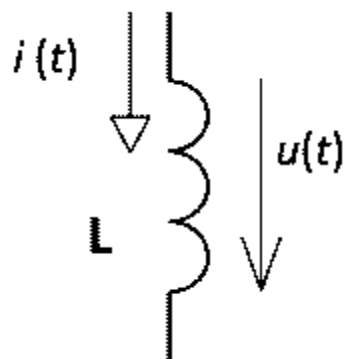
$$u = \frac{1}{C} \int i dt$$

Energie (el. pole kondenzátoru)

$$W = \frac{1}{2} C u^2$$

Základní ideální obvodové prvky

- Induktor – zásobník energie magnetického pole

$$\Phi = L \cdot i$$

$$u = \frac{d\Phi}{dt}$$

- vztah mezi $u(t)$ a $i(t)$ na induktoru L*

$$u = L \frac{di}{dt}$$

$$i = \frac{1}{L} \int u dt$$

Energie (mag. pole cívky)

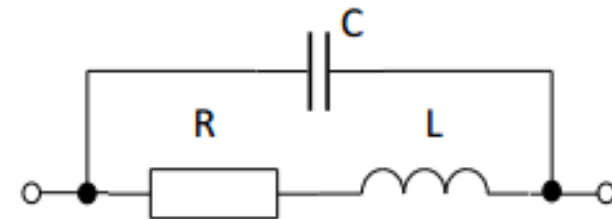
$$W = \frac{1}{2} L \cdot i^2$$

Příklad

Vztahy mezi obvodovými veličinami

Reálné obvodové prvky

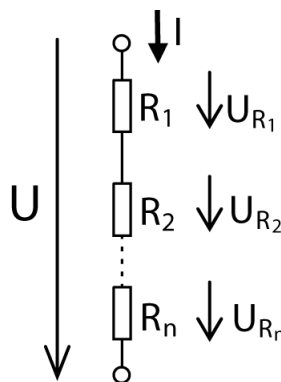
- **Ideální obvodové prvky** (hlavní parametr)
  - rezistor (odpor R)
  - kapacitor (kapacita C)
  - induktor (indukčnost L)
- **Reálné elektrické prvky**
  - odpor
  - kondenzátor
  - cívka
- Reálné prvky modelujeme propojením ideálních prvků (např. cívka)

Ekvivalence obvodových prvků

- sériové řazení R

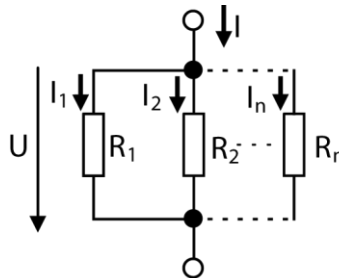
$$\begin{aligned} U &= R_1 I + R_2 I + \dots + R_n I \\ &= I(R_1 + R_2 + \dots + R_n) = IR \end{aligned}$$

$$R = \sum_{i=1}^n R_i$$

- paralelní řazení R

$$\begin{aligned} I &= \frac{U}{R_1} + \frac{U}{R_2} + \dots + \frac{U}{R_n} \\ &= U\left(\frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + \dots + \frac{1}{R_n}\right) = UG \end{aligned}$$

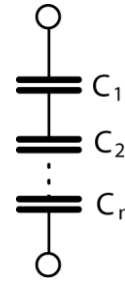

$$G = \sum_{i=1}^n G_i$$

$$\frac{1}{R} = \sum_{i=1}^n \frac{1}{R_i}$$

Ekvivalence obvodových prvků

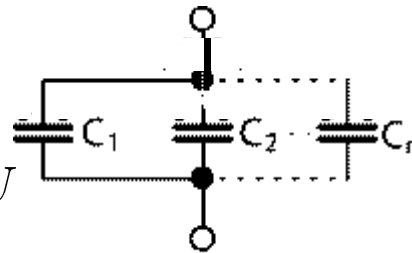
- sériové řazení C

$$\frac{1}{C} = \sum_{i=1}^n \frac{1}{C_i}$$

$$\begin{aligned} U &= U_1 + U_2 + \dots + U_n = \\ &= \left(\frac{Q_1}{C_1} + \frac{Q_2}{C_2} + \dots + \frac{Q_n}{C_n} \right) = Q \left(\frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2} + \dots + \frac{1}{C_n} \right) = Q \frac{1}{C} \end{aligned}$$

- paralelní řazení C

$$C = \sum_{i=1}^n C_i$$

$$Q = Q_1 + Q_2 + \dots + Q_n = CU$$

$$Q = UC_1 + UC_2 + \dots + UC_n = U(C_1 + C_2 + \dots + C_n) = UC$$

Ekvivalence obvodových prvků

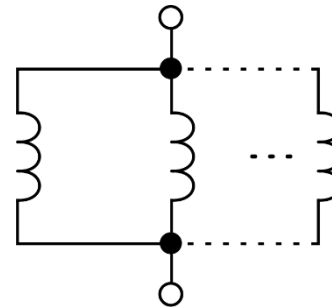
- sériové řazení L

$$\begin{aligned}\Phi &= \Phi_1 + \Phi_2 + \dots + \Phi_n = \\ &= L_1 I + L_2 I + \dots + L_n I = I(L_1 + L_2 + \dots + L_n) = I L\end{aligned}$$

$$L = \sum_{i=1}^n L_i$$

- paralelní řazení L

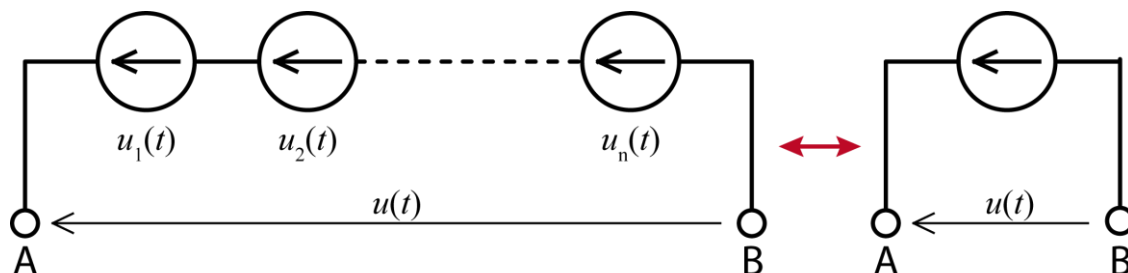

$$\frac{1}{L} = \sum_{i=1}^n \frac{1}{L_i}$$

$$I = \frac{\Phi}{L} = I_1 + I_2 + \dots + I_n = \frac{\Phi}{L_1} + \frac{\Phi}{L_2} + \dots + \frac{\Phi}{L_n} = \Phi \left(\frac{1}{L_1} + \frac{1}{L_2} + \dots + \frac{1}{L_n} \right)$$

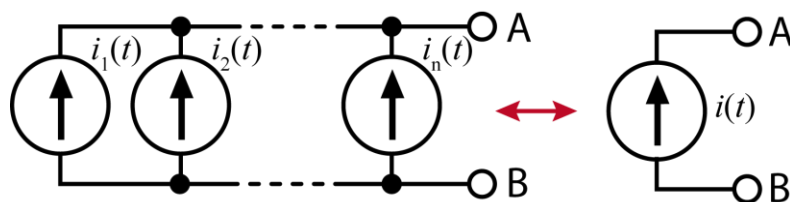
Ekvivalence ideálních zdrojů

- ekvivalence zdrojů napětí

$$u(t) = \sum_{k=1}^n u_k(t)$$

- ekvivalence zdrojů proudu

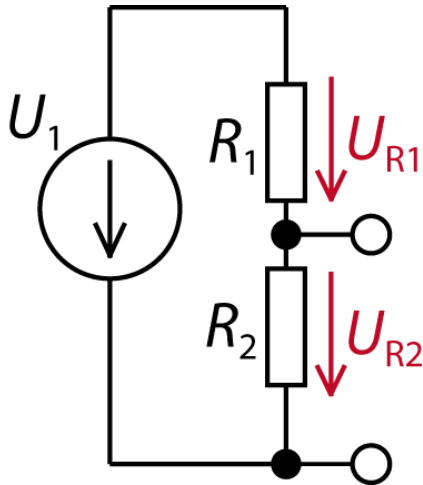
$$i(t) = \sum_{k=1}^n i_k(t)$$

Dělič napětí

- Aplikace II. KZ***

N rezistorů:

$$U_j = U_1 \frac{R_j}{\sum_{i=1}^N R_i}$$

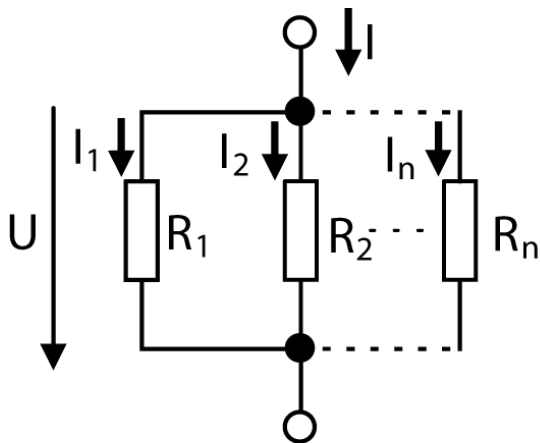
$$I = \frac{U_1}{R_1 + R_2}$$

$$U_2 = R_2 I = R_2 \frac{U_1}{R_1 + R_2}$$

$$U_2 = U_1 \frac{R_2}{R_1 + R_2}$$

Dělič proudu

- Aplikace I. KZ** N rezistorů:
$$I_j = I \frac{G_j}{\sum_{i=1}^N G_i}$$

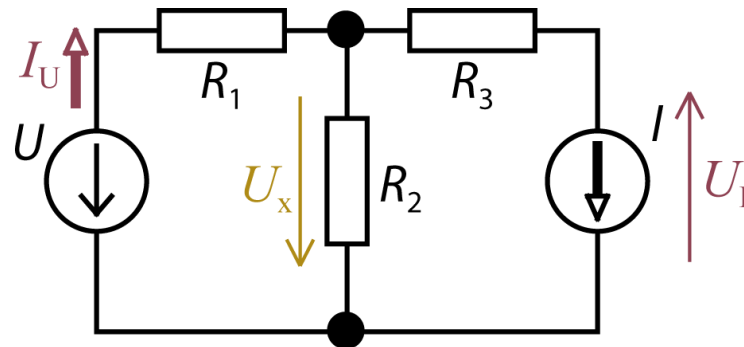
$$U = RI = \frac{R_1 R_2}{R_1 + R_2} I$$

$$I_2 = \frac{U}{R_2} = I \frac{R_1 R_2}{R_1 + R_2} \frac{1}{R_2}$$

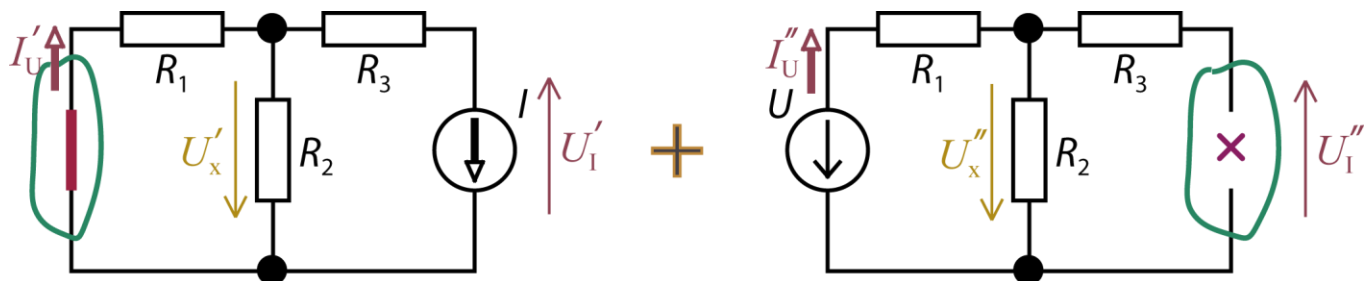
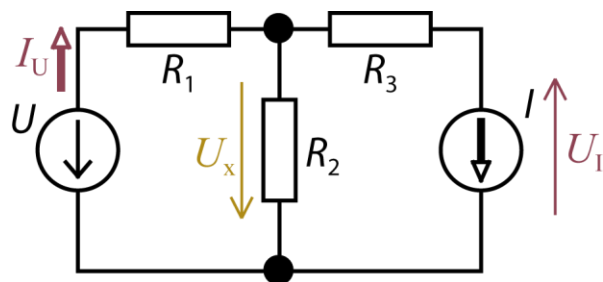
$$I_2 = I \frac{R_1}{R_1 + R_2}$$

Princip superpozice

- platí pouze pro lineární obvody
  - Působí-li několik nezávislých zdrojů u a i , pak je možné libovolnou obvodovou veličinu zjistit jako součet odezev při působení každého zdroje zvlášť
  - Ostatní zdroje musíme korektně vyřadit

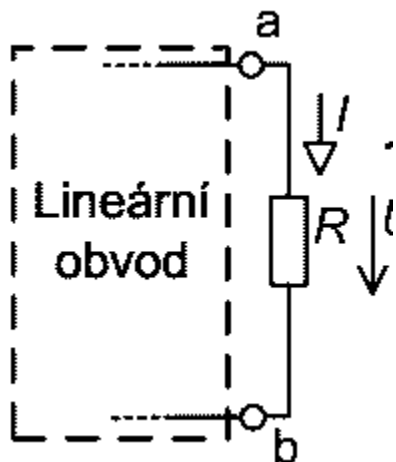

Princip superpozice

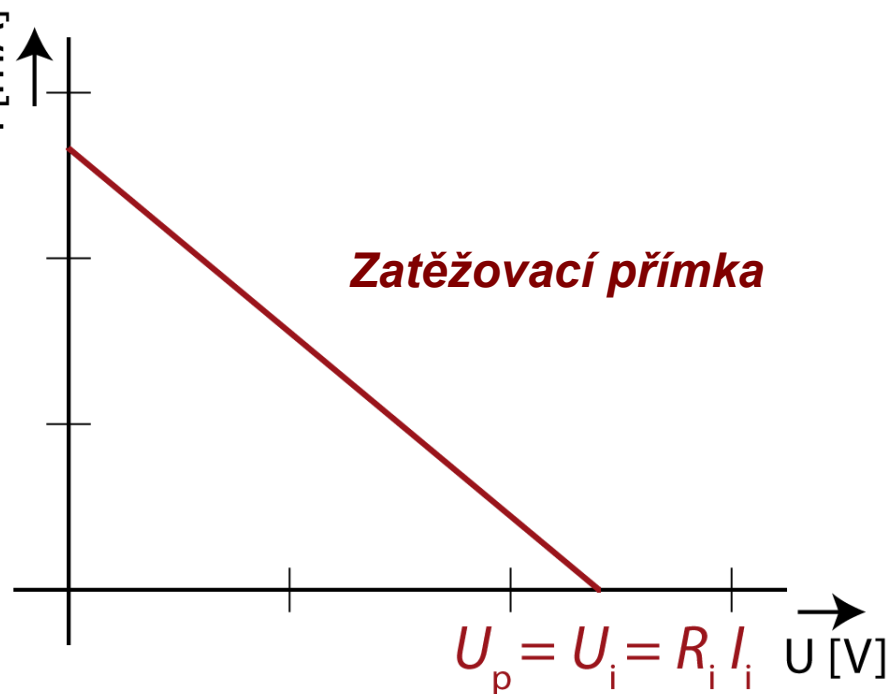

$$U'_x = -I \cdot \frac{R_1 R_2}{R_1 + R_2}, \quad U''_x = U \cdot \frac{R_2}{R_1 + R_2}, \quad U_x = U'_x + U''_x$$

Věty o náhradních zdrojích

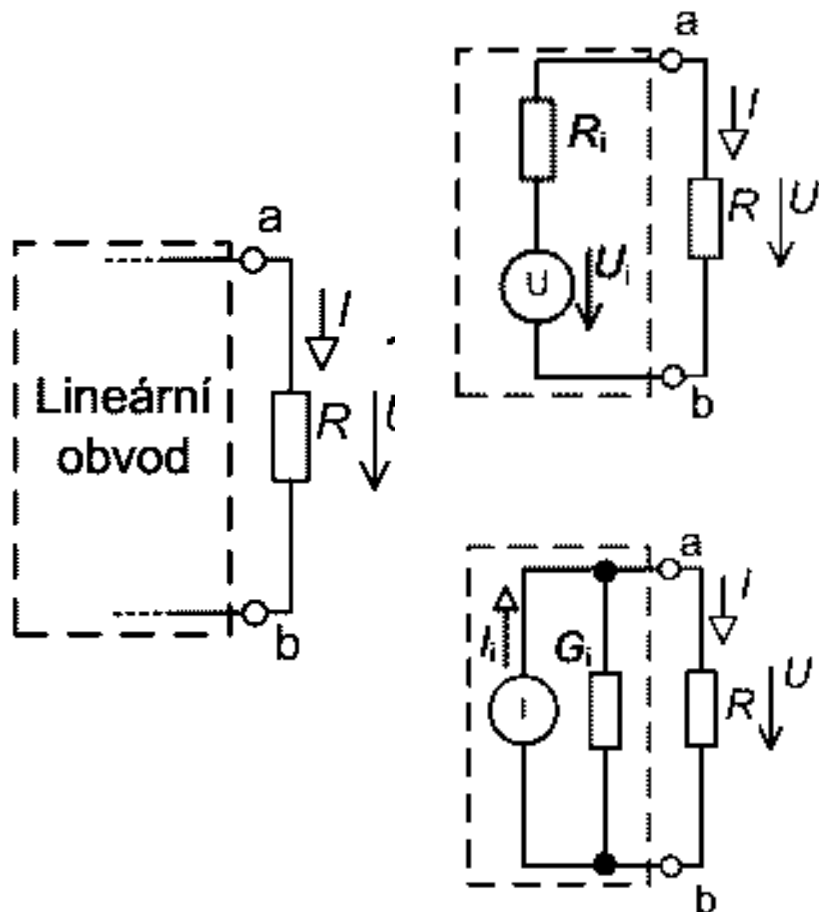
$$I_k = I_i = \frac{U_i}{R_i}$$

$$U = - (U_p / I_k) I + U_p = - R_i I + U_p$$

$$I = - (I_k / U_p) U + I_k = - G_i U + I_k$$

Věty o náhradních zdrojích

Théveninův teorém

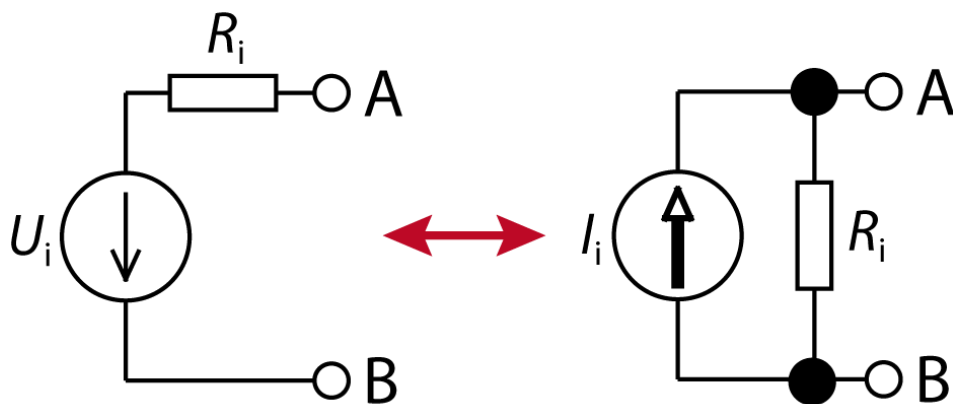
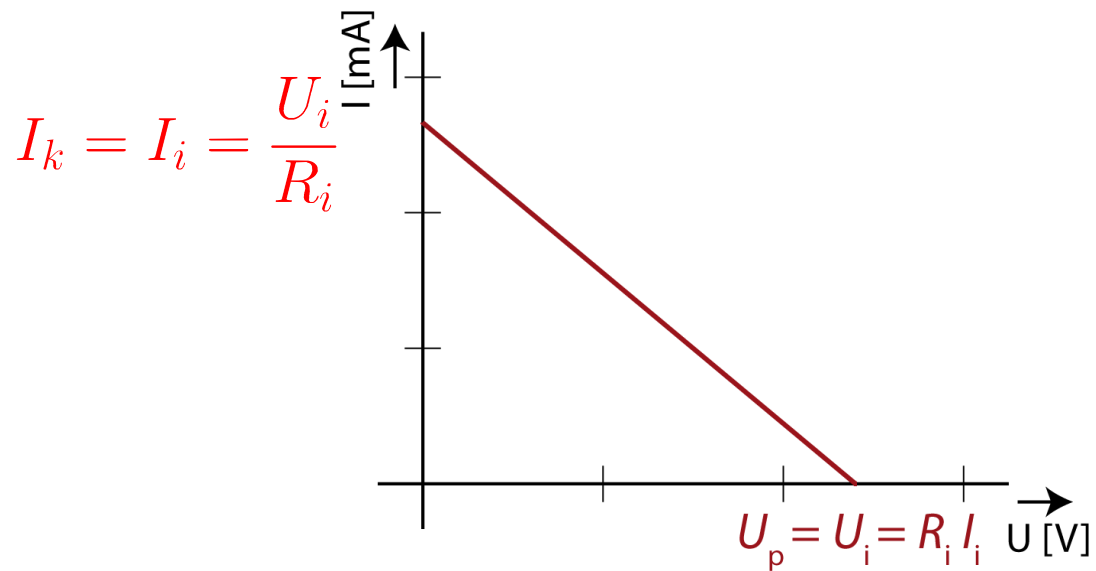
$$U = - (U_p / I_k) I + U_p = - R_i I + U_i$$

Nortonův teorém

$$I = - (I_k / U_p) U + I_k = - G_i U + I_i$$

Věty o náhradních zdrojích

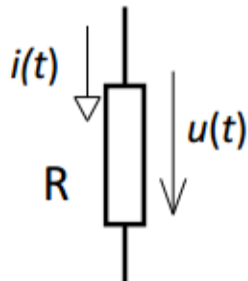
Ekvivalence obou teorémů

Příklady

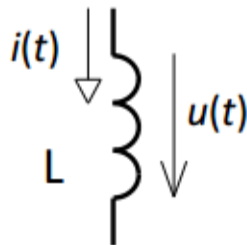
Metody analýzy obvodů

- ***elementární (heuristické, speciální)***
  - jednoduché metody a postupy bez sestavování rovnic
  - řešitel volí metody podle znalostí a okolností, není dán pevný postup řešení
  - použitelné pro jednoduché obvody
- ***algoritmické***
  - pevný algoritmus, který vede k cíli
  - obvodové rovnice

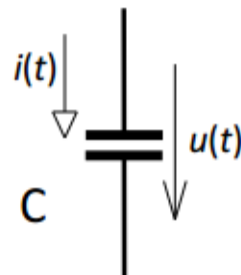
Stacionární ustálený stav

$$u = R \cdot i$$

$$u = L \frac{di}{dt}$$

$$i = C \frac{du}{dt}$$

- *stejnoseměrné napětí a proud*
- *odeznění přechodných jevů*
- *ustálení obvodových veličin na konstantních hodnotách*

induktor

kapacitor

$I = \text{konst.}$

$U = \text{konst.}$

$U = R I$

$U = 0 \rightarrow \text{zkrat}$

$I = 0 \rightarrow \text{rozpojení}$

Příklad

Obvod ve stacionárním ustáleném stavu

Elementární analýza odporových obvodů

- ***Metoda postupného zjednodušování***

- princip řešení - postupné zjednodušování obvodu (sériově a paralelně řazených prvků) až na obvod obsahující jeden zdroj a jeden rezistor

- **výhody:**

- jednoduchá metoda
- použití základních matematických operací
- vhodné pro „ruční výpočty“

- **nevýhody:**

- zdlouhavá a pracná metoda
- analýza pouze jednodušších obvodů s jediným zdrojem
- postup řešení je „individuální“ (vyžaduje zkušenost)
- některé obvody nelze takto řešit

Příklad

Metoda postupného zjednodušování